

Francesco Antonio Santori

RIME SPARSE

Edizione del testo albanese

e traduzione italiana

a cura di

Vincenzo Belmonte

Francesco Antonio Santori

RIME SPARSE

Edizione del testo albanese

e traduzione italiana

a cura di

Vincenzo Belmonte

© 2024 Tutti i diritti sono riservati

INDICE

Introduzione 7

Il canzoniere albanese 9

Poesie varie 35

FRANCESCO ANTONIO SANTORI

Francesco Antonio Santori¹ nacque da povera famiglia nel 1819 a Picilia/Santa Caterina Albanese, in provincia di Cosenza. Entrato a San Marco Argentano nell'ordine dei Francescani Riformati, vi ottenne incarichi prestigiosi, ma nel 1860 preferì ritirarsi nel paese natale, dove si ridusse, per vivere, a dare lezioni private e a costruire ingegnosi attrezzi artigianali. Nel 1876 ottenne l'incarico di parroco a San Giacomo di Cerzeto, ove morì nel 1894.

La sua fu una vita povera di eventi, dedicata alla composizione di opere in albanese che spaziano in tutti i generi letterari e la cui importanza viene sempre meglio riconosciuta man mano che procede la pubblicazione dei manoscritti. A lui si attribuisce il merito di aver introdotto nella letteratura albanese il dramma e il romanzo.

Nella presente selezione, che prelude all'edizione dell'Opera Omnia, si è inteso dare la preferenza a testi per lo più inediti o mai più ripubblicati dove è possibile rinvenire alcune tra le sue pagine più valide dal punto di vista artistico. In tal modo la pubblicazione completa delle opere religiose e teatrali e delle *Rapsodie* (per lo più sue creazioni originali) finirà con il consacrare il valore poetico del Santori.

La sua visione del mondo in compendio si può individuare nei versi del dramma *Miloscino* (649-653), dove l'uomo viene descritto come

*meteora
che in aria resta accesa
un attimo, poi cade
in oscuro deserto, divorante
sempre per rimanere ognora vuoto².*

---

¹ L'atto di nascita riporta: *Francesco Paolo Santoro*; l'atto di morte: *Francescantonio Santoro*. Antonio era il nome da religioso. Per il cognome è prevalsa la forma Santori, usata anche dallo scrittore.

² Concetti e immagini simili si riscontrano nel Canto 14 (vv. 36-42) delle *Poesie varie*: *È andata così. Solo un sogno / ritengo sia stata la vita, / lucerna che, accesa, fu spenta / un attimo dopo / ed ora è affondata nel nulla, / da cui non riemerge / mai più luminosa.*

RIME SPARSE

Questo volume ospita una nuova e, si spera, più attendibile trascrizione del *Canzoniere albanese*. Nelle *Poesie varie* vengono raccolti testi rinvenuti frugando tra i manoscritti della Biblioteca Civica di Cosenza, in particolare l'ode a Elena Gjika e due canti augurali eseguibili da gruppi di giovani per le vie di Picilia.

CRITERI DELL'EDIZIONE

Il Santori, come è noto, usa un suo personale alfabeto che viene di volta in volta qua e là modificato. Di conseguenza sarebbe necessario studiare l'alfabeto di ciascun testo. Ritengo più opportuno dedicare in seguito all'alfabeto del Santori uno studio a parte che tenga conto di *tutti* i suoi scritti. Per ora rinvio agli studi parziali sull'argomento, che non mancano. Se mi sia attenuto a criteri scientifici nella trascrizione, lo si potrà giudicare dalla coerenza interna e dai chiarimenti inseriti nelle note, dove si rende conto anche degli interventi correttivi su errori di stampa o lapsus calami. Particolarmente difficile è stato individuare il discrimine tra svista e intenzione dell'autore nell'oscillazione tra *u* e *ë* atone. Avverto che ho trascritto le grafie santoriane *-mp-*, *-nt-*, *-nc-* rispettivamente con *-mb-*, *-nd-*, *-ng-*, seguendo la pronuncia comune. Ho reso con il segno *h* l'aspirata in uso nel paese natale dell'autore, nonostante le grafie del tipo *ghami* adottate per influsso del De Rada. La punteggiatura è stata resa più conforme all'uso attuale. Ho aggiunto l'accento grave per chiarire casi dubbi, mentre invece, brandendo il rasoio di Ockham, ho sfrondata l'originale della pleora di accenti gravi e acuti. Gli accenti circonflessi (il cui uso non corrisponde a quello del De Rada) li ho considerati equivalenti al raddoppiamento della vocale, trascrivendo, ad esempio, con *ī* sia *ii* che *î*. Tra parentesi quadre ho inserito le integrazioni editoriali, che riguardano sovente i titoli che l'autore ha trascurato di apporre. Per problemi generali di impostazione può essere utile consultare le introduzioni alle mie edizioni critiche della *Gjella* del Variboba e dello *Skanderbeku i pafān* del De Rada, entrambe del 2005.

Un grazie particolare devo al prof. Francesco Altimari per aver risolto innumerevoli dubbi e messo a mia completa disposizione le riproduzioni dei manoscritti, oltre a consentire l'inserimento nel sito dell'Università della Calabria (<http://www.albanologia.unical.it>) di questa pubblicazione, per l'aspetto tecnico curata con la consueta solerzia e professionalità dall'ing. Battista Sposato.

I L CANZONIERE ALBANESE

Sa hjë të kã ajo këz!
Rin, Rin, ô, ku vajte sot?

Vjershi Maqit

1.

Për dîr, për namurî shûm vjershe shkruajta,
moj ndë ktë zëmër namurî së ndieta:
ndë gjëll sa mbeta ndonjë kopile së ruata,
e vetëm at[ë çë] dhjovasa ani rrëfieta.

Qeva ndë dhë e tas me dhën së luata 5
e ndë të mira o liga tîj s' u lajta,
se, nd' atë shkurtur mot çë vasha ruata,
isha paftes e mëngu ç' ishin pieta.

I L CANZONIERE ALBANESE

Quanto ti dona il diadema!
Rina, Rina, oggi dove sei andata?

Stornello di Macchia Albanese

1.

*Per amore o dispetto verseggiar
senza provare fiamma di passione;
mai fissai nei miei anni una ragazza
e qui racconto solo ciò che ho letto.*

*Nel mondo sono stato come estraneo, 5
non irretito dalle sue lusinghe,
perché nel frequentare le fanciulle
ero innocente e ignaro di malizia.*

2. Odhī e I

Ti, pa zëmër kuqulore vajz çë faqen mose fsheh, të dashurt si nëng e njeh? Çë vet krahët gjelbulore më buthton e dishëron se të klānj, e ng' e ndërron me hadhī lipin njinje.	5	ẽ = ẽẽ
O! via, prīr ballin e bārdh çë shëron zëmrat sēmūr. Leshtë arēm, çë si grūr mārr nga era dridhet, ārdh nëng u pā nga rrasu dhē, ndo si jotja jetër hjē o ndē gjëll çë shkoi vo qe.	10	
At Parrajs bukurīe pse shehën e ngë buthton, me kë gjith jetën ti hajdhon është je i mbjedhur te ata krie? Buthtoja dashurit [t]jënd: mos e duaj mjēr, mos e rënd kūr me lot e kūr me lip.	15 20	
Me një gaz hajdhosi gjīn, me një fjālë këshillin nxīri ç' e meron, e ngatha hiri zjarmin, ç' e lavosi e nxīn, lēfare me një të ruar. O kopile, të qofsha truar, kēt harē, k' u dua, më jip.	25	
Si lulja çë delë nga gjëmbi, dolle prindve jo bulēr. E fanme qe ajo hēr; i lumë i diellit rrëmbi pār çë të shkëlëqeu ndër faqe. O e zilime monosaqe, kush të puthi të kuqen bŭz?	30 35	ms: bulār
Nani gjith mbi tīj thërret ulëtëlōr e të lertë trima: ëmri it si bumbëllima nëng qëndron te vendi qet, ku ti leve, e bumbllisōr vete fōrmbëdhave hōr. Zëmrat lidhën me tērkuz.	40	te] ms: lle

Qeshën, vajz, e sīt e zez
turpsōr mbanë ndë trōll
e s' frīn ndër zēmra vōll 45
malli, çë hjēs [s]ate u dhez:
nd' i dërgon një hër përnën,
ti ndër djale ushtrën bën,
kë llumbardhashit petriti.

Bāllt [t]ënd illet gëzon, 50
fton hënën të të shōh,
dielli vjen më ndëñ të njōh
bukurīn çë të larton.
Po ndë zëmren ai të paft,
"O s'namure," - ahiena thot - 55
"kush ndë dhē ethtos të shtiti?".

2. Ode I

*Oh, tu, spietata florida ragazza
che il volto mi nascondi,
come fai a ignorare l'amore?
Tu che solo le tenere spalle
mi volti e desideri 5
che io pianga e mai cambi
d'un subito in gioia la pena.*

*Su, volgi la tua chiara fronte
che risana i cuori malati.
La tua chioma d'oro, ondulante 10
come messe al vento, non fu
mai vista venire da terra lontana
o altra bellezza fu mai
pari alla tua nel passato.*

*Quel paradiso di grazia 15
con cui il mondo rallegrì
perché ti ostini a nascondarlo
raccolto nel capo?
Mostralo al tuo amato:
non volerlo afflitto, non esasperarlo 20
ora col pianto, ora col lutto.*

*Con un sorriso rallegragli il petto,
con una parola storna da lui il pensiero
che lo incupisce, e con uno sguardo 25
disperdi da dove è venuto
il fuoco che lo ha scottato e annerito.
Ragazza, ti prego, concedimi
questa gioia che chiedo.*

*Come il fiore spuntato dal pruno
sei nata da stirpe non nobile.* 30

*Fortunata quell'ora, felice
il primo raggio di sole
che brillò sul tuo volto.
O invidiata violetta,
che ti baciò la bocca di corallo?* 35

*I giovani tutti richiami,
illustri e plebei:
il tuo nome, qual tuono,
non sta relegato nel luogo
dove nascesti, ma lungi risuona
per superbe città,
stretti a sé i cuori legando.* 40

*Tu sorridi, fanciulla, e i tuoi neri
occhi pudichi tieni fissi a terra
così da non suscitare nei cuori
furia d'amore, accesa dalla bellezza:
se una volta attorno li giri,
tra i giovani provochi la stessa guerra
che lo sparpiero muove alle colombe.* 45

*La tua fronte rallegra le stelle,
invita la luna a mirarti, si accosta
il sole per ravvisare
la bellezza che in alto ti leva.
Ma se dovesse scorgerti il cuore,
"O disamorata," - direbbe - "chi in terra
così indifferente ti ha posta?"* 50
55

3. Vjershi I

O vash që pjeksur siell ari këshën
e mua të mjerit më tramaksën gjin,
kūr ti pā skemandilë ka kroi vjën
je [e] holla ër ndë shpatulla të frin,

ti bëne e kuqe e ballët të shkëlëqën
e t' tjerat përtej nën kopile nxin.
Sa siu gazōr je qeshmja bŭz vëlën,
së thom u gjë, se atje ka malli shpīn.

 5

3. Stornello I

*O fanciulla che porti le trecce intessute d'oro
e a me misero fai tremare il petto,*

*quando senza foulard torni dalla fontana
e la brezza ti soffia alle spalle,*

allora avvampi e la fronte ti splende 5
e fai impallidire le ragazze all'intorno.
Quanto valgono l'occhio gaio e la bocca ridente
non oso dirlo, ch  amore vi soggiorna.

4. Vjershi II

Tr ndafil    nd  maj fjetat gjel bon
e pr hrin hap n, e kuqe tupit n n,
d lire jep pjaxh r e dh n hajdhon:
ashtu ti, vash, har n mb  t' tjera zgjon,

se ku ti gj nde vashat bukuron 5
e shpiv t ku pushon me faqe i b n
nd r, sa m  njeriu n ng e d l gon,
e nd  katunde, ku t' arvosh, ng' anx n.

4. *Stornello II*

*Come rosa che a maggio rinverdendo le foglie
apre il grembo, purpurea sotto il cespuglio,
e porge casto piacere e il mondo rallegra,
cos  tu, fanciulla, pi  di ogni altra ridesti la gioia,*

perch  dove sei tu ogni ragazza si abbella 5
e col tuo viso, in maniera inspiegabile,
dai lustro alla casa dove alberghi e paese
non c'  che contenga il tuo nome.

5. Vjershi III

Kur ti k ndon, mb  t' qet v het puhj a,
e trolli e driza e bari rr  t  ndienj,
e zogu ambn r pushon te lajthj a,
e n j burith l  dheun t  grrienj.

E lot't sh n pa sqep mjera rr dhj a. 5
U vet pa levrosi m  faqen l nj
me lot  tharta e m  m' arrvon hjidhj a,
sa m ngu kam fuq  shok t t' i pienj.

5. *Stornello III*

*Quando tu canti, s'acquieta la brezza
e la terra e il pruno e l'erba stanno in ascolto
e l'uccello sereno riposa sul nocciolo,
mentre una talpa smette di scavare.*

*Pur senza velo le lacrime terge la misera vite. 5
Io solo senza sollievo bagno il volto
di amaro pianto e più mi assale la pena,
tanto che non ho forza di chiedere di te.*

6. *Këndëk e I*

Ndë mot çë rrijin bashk
ulëku, kaciqi e dhia,
u thom se namuria
së ndihej mīr ndë dhë.

O thomse ndonj kopile 5
ndë doj një trim i lart,
këtij s' i bënej thart
t' e doj, t' i vëj rë.

Zakoni shūm i but 10
i mbaj pather nd' ambnī,
e gjith i mbjidh një shpī
e s' in ushtra nd' ata.

Një tries rrotull i shih 15
e pjono gjith të mira;
llarghu rrazbisej dira
e gazi rrōj për ta.

Moj qe kī mot një gjūm, 20
se mose ndë kët dhë
qe lip, hjidhī e harē,
si kā nani kush do.

Një qan e një këndon, ms: qani
kush qeshën e kush këcën,
një e lutën e një harën
e kā e nëng e përdo.

6. Canzone I

*Quando col lupo stavano
capra, capretto e agnello,
io dico che l'amore
mal noto era nel mondo.*

O forse nobil giovane, 5
*da una ragazza amato,
non sdegnava rispondere
riamandola a sua volta.*

*Sempre il mite costume
li teneva sereni* 10
*e tutti una sola casa li accoglieva
e tra loro non c'erano contese.*

*Una mensa li vedeva attorno
ricolma di ogni bene;*
lontano fuggiva il furore, 15
regnava tra loro la gioia.

*O questo forse è un sogno,
ché sempre al mondo lutto
furono e pena e gioia,*
come ben sa chi ama. 20

*Uno piange e uno canta,
c'è chi ride e chi balla,
uno invoca la gioia e un altro che ce l'ha
non se la tiene cara.*

7. Vjershi IV

O vash, thuame nd' arrū dishënuame hera,
ndo na haraksi ka Parrajsët illi
fanmîr, ndo neve qaset paravera,
ndo dhafna lulëzoi, e te fingjilli

u rrodh vāmb e harēm, se tas mua çera 5
nga trimbsimi e bārdh m' u bē si dilli,
e tas harea më spavet, si tek era
shprishet buhoi e bora ikën te prilli.

7. Stornello IV

*O fanciulla, dimmi se è scoccata l'ora tanto attesa,
se dal paradiso è sorta la stella*

*fortunata, se si approssima la primavera,
se è fiorito il lauro e nel carbone*

*la lieta vampa è corsa, ché già in volto
spaurito mi scoloro come cera
e la gioia dilegua, come al vento si sperde
la polvere e in aprile si liquefà la neve.*

5

8. Kangjel-e i valles

Faqe moti kish ndërruar,
gjaku e i trimavet t' abresh
nëng derdhej më si lūm,
po ambnia kishë pushuar
te hōrt e moçēme e trimat 5
bashk me vashat t' abresha
me këndim çē lumsonej
dridhin valle ndër katundet,
kūr namuri dālë e dālë
zū të mbillnej nd' ato zëmra 10
të tīn pāmundur fuqī.
Para grua ghavnare vash
çē buthtoi gjīrin të dhezur
pjonu zjarrit namurīje
qe e bukura Ēngjēllīn 15
për të ndermin Milloshin.
Katër trima e dimbëdhjet
vasha të zgjedhura mbi gjith
zonjat ç' ishin MUSAQAN,
bukura sa më ng' u tha, 20
me stolī mundashi të hōll
të rēnda perllash e ār,
valle dridhjin për ndë hōr.
I bīr-e i zotit Sullit
shkon' e vej ndë krēmte madhe, 25
kë mbanej Iskandri Krōj
për të pasur'n lefterī
mbi të spavura hjidhī.
Katër kuelë me shërbëtōr
sīll trimi formadh 30
t' armatosur e shkëlëqiem
si ushtërtōr çē nd' ushtër vën.
Kūr te MUSAQANA hiri
prapa nji pēllasi ndieti
aso këndimje hadhjār, 35
sa dualltin te jetër ūdh
çē s' i vij trimit kundrelë.
Mbet e zoti se të shih
at valle ashtu dēlīr

ms: Soullit

çë haraksi e t' i sison zū ato vasha një për një. Si t' e pesmja sīu arrvoi s' mudi më përpara vej. Një kopile, me di sī	40
më se illi të shkëlëqiem, di akulë t' ëndmje fuqī te stomachji i dritsoi, ku m' i bëri një lavōm kë nëng i shëroi njerī sa duroi mjeli ndë dhē, ku së pati më harē. Ish fōrmadhja Ēngjēllīn ajo vash çë pat fān të prēn e dlīr të ruamt te stomachji trimit huaj.	45
Moj gjī-frītura kopile ajo edhe te zēmra ndieti moznedjare kopanē. Uli sīt e së këndoi sa duroi vallja at ditē, se një noēr fare dēlīr mose para i shtroi ndër sī at të huaj pjotē ghavnī. Trimi tas prapa qëndroi, si hroāz e këshillonej bukurīn e të hjesmes vash e i grisej zēmra. Thirri e një të shërbëtorvet, kuj i taksi nj' aspet t' ārt, nd' e arrēj të xēj kush ish ajo e pesmja kopile çë me zā të thjēll e ëmbëlē më se gjith vallen nderoi, me të veshura mundashi, me xhipūn e gjelëbërin, me të hōll sqep e të bārdh më se bora, mo pā kēz. Shërbëtori ju përgjegjë: "Zoti im, përdashur im, mos kīj fare trimbsim, se përpara t' arrvōnj errēsīra, e dheut t' i shtrōnj sqep e saj t' ohjistēr e gjēr, bi' t' xēsh kush ish kopilja çë m' e mbanej vënd' e pesēm". Mīrfill kūr dielli të madhe perëndīmēn doj t' arrvoj, shërbëtori arrū e tha: " Mori zot i madhēshtīm,	50
	55
	60
	65
	70
	75
	80
	ms: t' okistēr
	85

vajza që të pestin vend mbāj te vallja ghonovare është e bilja e zotit madh që mbrezon ndë Musaqan". Zoti dha një shertim kūr gjegji këto fjalë.	90	
Prana pieti: "E si ja thōn asaj zōnj ëmrin?" U përgjegj te shërbëtori: "Ëmri i bukurë sī kurmi: zonja Ëngjellin je thōn!". Trimit i përqeshi faqen këjo fjalë, e mbeti qet e vate mbë dritësorë e, u kumbistë te dora, vrenej.	95	Nota: <i>te</i> [riempitivo]
Vajza, arrën po ndë pëllast, jo si para pjonon gaz vej te jëma e dorën i puth', mbjidhej prā ndë saj mēnī. Qe kjo vet e para hër që m' u mbjodh e vate nje ndë mēnī të xheshej drej. Ndiej një mäll e s' e dëlëgonej, lutnej shūm e nëng dīj ajo vet atë që doj.	100	
Moj ndër si pather përpara i rrij hjea e atij kopili. Thirri një norë kriate, je dërgoi të hōll-hōll xëj kush ish i huaji zot që ndë kapilljon pushoi prej aghorës. Vajza vate. Kūr arrū, ndë dritësor pā formadhin djalëzōr. Hiri mbrēnda e një kriate... Po u lodha. E zēm papā nj'etër dit që të kēm harē.	105	
	110	
	115	
	120	
	125	

8. *Canto di danza*

<i>Il tempo aveva cambiato volto: il sangue dei giovani albanesi non si versava più a rivoli, ché la pace si era insediata nelle antiche città e i giovani e le ragazze albanesi con canto felicitante intrecciavano danze nei paesi, quando pian piano l'amore iniziò a concentrare in quei cuori</i>	5
	10

la sua forza invincibile.
La prima nobile donna
a mostrare il petto ardente
di fiamma amorosa
fu la bella Angelina 15
per l'onorato Miloscino.
Quattro ragazzi e dodici
fanciulle scelte fra tutte
le nobili di Musachiana,
belle da non dirsi, 20
con vesti di lieve seta
adorne di perle e oro
intrecciavano danze per la città.
Il figlio del signore di Suli
passava per recarsi a una gran festa 25
che a Kruja teneva Skanderbeg
per celebrare la libertà ottenuta
dopo le sventure patite.
Quattro cavalli con servi
portava il giovane altero 30
ben armati e splendidi
come soldati che vanno in guerra.
Quando entrò in Musachiana
dietro un palazzo udì
un canto così gioioso 35
che imboccarono una strada diversa
da quella che avevano di fronte.
Il signore si fermò a guardare
la danza serena
che apparve e si mise 40
a rimirare le fanciulle.
Come la quinta fissò
fu costretto a bloccarsi.
Una ragazza, dagli occhi
più luminosi che stella, 45
due dardi di piacevole forza
gli infisse nel petto
e uno squarcio gli aprì
insanabile
per il resto degli anni 50
che più non conobbero gioia.
Fu la stupenda Angelina
la ragazza che ebbe in sorte
di posare il limpido sguardo
sul petto del giovane forestiero. 55
Ma la fanciulla dal seno fiorento
anch'ella in cuore sentì
un colpo spietato.
Chinò gli occhi e più non cantò
per il seguito della danza, 60

*perché un pensiero inquietante
 sempre le raffigurava.
 Il ragazzo restò indietro
 e vagheggiava quasi fosse un dipinto 65
 la bellezza dell'avvenente fanciulla
 e il cuore gli si consumava.
 Chiamò uno dei servi
 a cui promise uno scudo d'oro
 se riusciva a sapere chi fosse 70
 la quinta ragazza
 che con voce pura e dolce
 più di tutte onorava la danza,
 vestita di seta,
 con il corpetto verde, 75
 con il lieve velo, bianco
 più di neve, ma senza diadema.
 Gli rispose il servo:
 "Mio signore amatissimo,
 puoi stare sicuro: 80
 prima che cali la sera
 e sulla terra distenda il suo cupo
 ampio manto,
 ti farò sapere chi fosse la giovane
 che teneva il quinto posto". 85
 E proprio quando il sole era prossimo
 al solenne tramonto,
 di ritorno il servo gli disse:
 "Mio augusto signore,
 la ragazza che teneva 90
 il quinto posto nella danza fugace
 è la figlia del grande patrizio
 che domina a Musachiana".
 Il signore emise un sospiro
 all'udire queste parole, 95
 poi chiese: "E come si chiama
 la nobile giovane?".
 Rispose il servo:
 "Ha bello il nome come la persona.
 Si chiama donna Angelina". 100
 Sorrise a queste parole
 il signore e restò taciturno.
 Poi andò alla finestra
 e appoggiandosi al braccio guardava.
 La ragazza, giunta al palazzo, 105
 non andò come al solito lieta
 dalla madre a baciarle la mano
 e quindi chiudersi in camera.
 Fu questa la prima volta
 che si ritirò e andò subito 110
 in stanza a spogliarsi.*

*Sentiva un amore e non lo intendeva,
tante cose bramava e lei stessa
ignorava che cosa volesse.
Ma negli occhi sempre fissa le stava
la bellezza del giovane. 115
Chiamò un'ancella prudente
e la mandò a informarsi chi fosse
il signore forestiero
che alloggiava nell'albergo 120
presso la piazza. Andò la ragazza.
Arrivata, vide alla finestra
il giovane aiutante.
Entrò ed una serva...
Sono stanco. Riprenderemo 125
un altro giorno, quando ne avrò voglia.*

9. Vjershi V

Lulez e gazëm, njera kÿr të rrish
jo imja, buza e llÿrgh çë të luton?
E shoh se leftër ngë jë, ne mund vish,
mo i trëmburi këshill tas më buthëton

se ti si grät më bën faqen mbë dish 5
e kÿr mua sheh ndë pasetjër ndërron.
Pse abonsina ndë ai, si taksën, ish,
hajdhoje kët gjë kÿr e helëmon.

ms: kurr

9. Stornello V

*O lieto fiore, fino a quando sarai
non mia, le mie labbra lontane cosa ti augurano?
Vedo che non sei libera di incontrarmi,
ma il pensiero timoroso mi fa sospettare*

*che tu sia ipocrita come la altre donne 5
tanto da evitarmi quando mi vedi.
Perché se davvero fossero sincere le tue promesse,
rallegreresti il mio cuore, invece di amareggiarlo.*

10. Këndëk e II

Ca do hër kÿr u pushōnj
vjen ka gjumi të më zgjōnj
ninza e vashës pjono zjarr

më e bukur se sã mëpara hër haraksi, e me të lara faqe si harësh me bãrr.	5
Ftirdritëm e ghavnare si e rë një monosare dukej si nga shkalla u hip	
e një të ruar më dritsoi çë nga gjiu zëmrën rrëzoi me një spër harë çë jip.	10
Gjegja (o, mos ish e rreme!) se më thoj, gazëm, harëme, me ata sã dëlëgimzez:	15
"U për tÿj vart[h] u lekosa sëmundës e u lavosa për namurin çë më djeg,	
e ndë shtrat gjith ambnōr ti prëhe i shkishëlōr, jo si molla rri ndë deg,	20
gjithë trimbimes merëngome, bardhullore e verdhsome, me të bjër mbë truall një prës:	
ashtu e vetëm u lufti kam ndë zëmër pã armstÿ, ndë kta lipe e s' kē ti pjes.	25
U gjëllonj nga ti e ghrëll, si ndë llak të vetme, thëll, [një] kopile e bjërr vo rron.	30
Po me gjith se jep ti mua këto vllepe, s' u harrua nga ti shpirti e të luton.	
Se dishroi e se të deshi, se të ruati e se të qeshi, fare mendja u metanos;	35
Vetëm dhëmbet e i spëlëqen se ti shkon e vete [e] vjen e i buthëtone posi gūr".	

Kur kopilja këto fjälë 40
t' ëmbëla më se ng' ësht mjälë
mua përpara rrj e thoj,

i skotisur u dërsinja
njër çë u nis e u dhe s' e dīnja
çë të përgjegjësha i skallangūr. 45

10. Canzone II

*Talora mentre riposo
viene a destarmi dal sonno
l'immagine della ragazza ardente*

*ancora più bella di quante volte
già rifulse e con il volto luminoso
pervaso di gioia.* 5

*Splendente e regale,
una fresca violetta
pareva salendo la scala*

*e mi puntò uno sguardo 10
che con un raggio gioioso
il cuore mi estrasse dal petto.*

*La udii dirmi, ilare, allegra,
con quegli occhi parlanti
(ah, che non abbia mentito!):* 15

*"To per te languo afflitta
e mi sento ferita
d'amore bruciante,*

*mentre tu, a letto, tranquillo
e spensierato riposi, non come
la mela sospesa,* 20

*trepidante di paura,
spettrale, sul punto
di precipitare:*

*così io sola in cuore 25
ho guerre incessanti
tra angosce a te estranee.*

*Lontana da te, vivo come
in valle profonda silente
vive ragazza smarrita.* 30

*D'averti agognato, anelato,
mirato, d'averti sorriso
di certo non sono pentita.*

*Ma anche se pene mi porgi
di te non si oblia
la mia anima e ancora ti brama.*

35

*Solo si duole e dispiace
che tu vada e venga e più duro
di pietra ti mostri”.*

*Mentre lei queste parole
più dolci del miele
a me rivolgeva*

40

*io sconvolto sudavo
finché se ne andò e non sapevo
che cosa rispondere, confuso com'ero.*

45

11. Vjersh i VI

Dë t' ishja ndallanishe, sa një folë
bënja nd' at kamar ku, vajz, ti rrī.
Se kūr të tirje finestrës mbë hjë
e vendet prej shkëlqije me ata sī,

u sipër të këndoja gjith harë
një vjersh malli shum t' ëmbëlë, të rī.
Ni terjorisën, vash, pa vën rē
dashurit [t]ënd të llargh varthur e zī!

5

11. *Stornello VI*

*Vorrei essere rondine ed un nido
fare nella tua stanza, ragazza. E quando all'ombra
tu filassi vicino alla finestra
rischiando con gli occhi il vicinato,*

*dall'alto io ti canterei giulivo
uno stornello d'amore dolce e nuovo.
Ora invece, ragazza, tu ricami incurante
del tuo amante lontano sofferente e infelice.*

5

12. Vjersh i VII

Popo, hjidhjore, kurmin gjith m' e grise;
me sīt lotsōme ngaha mua dërgove
fuqīt të prëra je ndë gjī skotise
zëen e gjith këshillet fjuturove.

ms: kësillet

Prana ngā zjarmi çë më diq hjimise 5
e stepasī më t' egëra e tharta vjove.
Njera tek udha e varrit prā m' udhise
e diruzës vëdeke [ti] m' afrove.

12. *Stornello VII*

*Ah, tu, fonte di affanni, mi hai consumato il corpo;
con gli occhi lacrimanti mi hai svuotato
il fiaccato vigore ed intontito in petto
l'anima, confondendomi i pensieri.*

Poi con fuoco bruciante mi hai schiantato, 5
pene serbando più aspre e violente.
*Infine mi hai condotto al varco della tomba
per consegnarmi alla morte aborrita.*

13. Vjersh i VIII

Harakse ti si ïll mbë dritësōr
e zëmrën së m' e lë varthe ndë gjīr;
ti hire pjono gaz mbrënda, helëmōr
u jasht qëndrova me të madh spjakhīr.

Me sī më nëng të pë të bardhën dōr, 5
moj me noēr të ruata më se mīr.
Ndë mos më do mirfill po vëdekōr,
krahët jo më, po faqet vet më prīr.

13. *Stornello VIII*

*Apparisti come stella alla finestra
e mi facesti sobbalzare il cuore;
rientrasti poi allegra, io restai fuori
dolente e desolato.*

Sparì dagli occhi la tua candida mano, 5
però ti vagheggiai con la mia mente.
*Se davvero non vuoi che esali l'anima,
a me volgi il tuo viso e non le spalle.*

14. Vjersh i IX

U i njōm si ujt e ti e ngurët si drū;
u djeg si zjarmi e ti e ftohët rrī;
u për mallin buthtonem pā trū,
ti gjith harë duke se amūr ngë dī.

U, kūr të shoh, qëndronj mbë vend si hū,
e ti sison e më buthton mēri.
Popo! se tas sēmunda ani m' arrū,
kë sē shëron për mot jatro o jatrī.

14. *Stornello IX*

*Io cedevole come l'acqua, tu dura come il legno;
io brucio come il fuoco e tu resti di gelo,
io per amore mi mostro dissennato,
tu, lieta, sembri allergica all'amore.*

*Se ti vedo, sto inerte come un palo
e tu mi sbirci con ciglio adirato.
Caduto sono già preda di un morbo
per cui non trovo medico o rimedio.*

15. Të përpjekurt

-- Më prore ti gjin e pjot,
më harakse sīn e zī;
mori sprēsa tas m' u nxī
e helēmore pather thot:
"Ngë të shëron më vasha, jo.

Iku moti çë të deshi
m' e dërgoi ndë t' llārgħ zalle,
s' e rrēmbenjēn ata malle,
me k' me namurī të qeshi,
përse jetri ani ja e dha.

E kjo vet sē kā jamatos:
s' e shëron mosnjē harē
çë sē vjen ngā ti; ndë kē
lipisī, ju fanaros
pjonon gaz si luti e tha".

-- Mos më ngit se e jetri jam:
dorēn time jetēri i taksa,
u kūr të pē tīj u trandaksa
e sē të desha po një pik.
Mos më ngit, të thom, e ik.

Ndë me sī sīn tēnd përpoqa
o prej s' meje u fanaros
faqja jote, zēmra u stros,
si të m' ish përpara thik,
nga trëmbësia e të tha: ik!.

15. *L'incontro*

-- *Mi hai rivolto il florido seno,
balenandomi i neri tuoi occhi,
ma la speranza subito si è incupita
e afflitta non fa che ripetere:
"La ragazza più non ti risana.*

5

*È passato il tempo che ti amava,
lo ha relegato in lidi lontani,
più non è colta dagli ardori
grazie a cui ti sorrise con amore,
perché a un altro ormai si è concessa.*

10

*E non c'è guarigione:
nessuna gioia lo sana
che non provenga da te;
se hai pietà, mostrati a lui
ilare, come ti implora".*

15

-- *Non toccarmi che sono di un altro,
a un altro ho promesso la mia mano,
quando ti scorsi provai ribrezzo
e non ti ho amato nemmeno un momento.
Non toccarmi, ti dico, va' via.*

20

*Se i nostri occhi si incontrarono
o vicino mi apparve
il tuo volto, atterrito il cuore mi sussultò
come al vedere un pugnale
e ti disse: va' via.*

25

16. *Vjersh i X*

*Kūr u dolla ndë dhë dielli perëndoi
e me gjak faqen hënëza e nxiti;
nga nj' ill porseksi e sa më pā mbuloi
faqen mb' ohjistër, e një vorë çë fritti*

ms: hënësa

*thajti ajo dhën e dushqevet u çoi
fjetat e ndë një dejt të llārgħ i shpiti.
E faqen jeta gjith mbë lip ndërroi
e nga ninula mëma ndrual më shtiti.*

5

16. *Stornello X*

*Quando venni alla luce il sole tramontò,
la luna deturpò di sangue il volto,*

*ogni stella mirò e al vedermi coperse
il viso di cupezza e la tramontana soffiando*

la terra disseccò e tolse via alle piante 5
le foglie e le sospinse in alto mare.
Lugubre aspetto allora assunse il mondo
e fuori dalla culla mi spintonò mia madre.

17. Këndëk e III

Kopile kuqulore,
pra çë vëdekja mua
më muar nga sīt e tua,
më shtir ndo varr një lot.

Mos u harro se hīt 5
çë atje rrī gropsuar
pjaxhīr mbë tjer ngë muar
se tek ti e vetme vash.

Ahiena e gjithë e drethunë:
"Këtu rrī i bukuri im" 10
thua, po me sherëtim
çë prier harën mbë lip.

Kī gūr i qet, i ftoht,
faqen e bārdh mbulon 15
e sishit fjuturon
formadhin trim çë qe.

Sis ai lipisije,
namurit kroi mburom,
nderuar sa fare thom
e ndonjerī ngë tha! 20

Ani, harruar nga gjith,
lëshuar këtu pushon,
e monu i bumblison
ndër vesh kī thart vajtim!

E kush prej nën e ndien, 25
i ngār nga lipisia,
harronet ngā hjidhia
e klan me tīj atje.

E mua ndë vend ku jam 30
kulëtima më gjellsonet
e mallit, mbjatu e zgjonet
prej tīj këshill-e i ngroht.

Ahier, e ngār mbë zëmër,
ti lage me më lot,
te zëa norea të thot:
"Harët që shkuan kujto,

35

kūr përpara sīt [t]ënd,
faqja ju bën e vërdh,
si mborimje lot ju dërdh,
e rrije e ngürt ti.

40

Ndë qeshe ndonjë hër,
si ëndërr e kulëton:
haraksur që perëndon,
se mbjatu së priret ajo".

17. Canzone III

*Rosea fanciulla,
dacché la morte
mi ha strappato dai tuoi occhi,
versa una lacrima sulla mia tomba.*

*Non scordare che la cenere
che lì sta sepolta
non ha trovato piacere
se non in te sola, ragazza.*

5

*Allora tutta tremante:
"Qui giace il mio bello" dirai,
ma con un gemito che
trasforma in lutto la gioia.*

10

*Questa gelida pietra silente
nasconde il candido volto
e nega la vista del giovane
gagliardo che fu.*

15

*Tesoro di misericordia,
fonte abbondante d'amore,
virtuoso come nessuno
al mondo può dire.*

20

*Dimenticato da tutti,
qui in abbandono riposa,
e solo gli suona all'orecchio
questo amaro lamento.*

*E chi attorno lo sente,
punto da misericordia,*

25

*dimentica la sua pena
e ti accompagna nel pianto.*

*E in me, dove giaccio,
risorge il ricordo 30
dell'amore e da esso si desta
l'appassionato pensiero.*

*Allora, commossa,
raddoppi il tuo pianto,
in cuore ti dice una voce: 35
« Ricorda le gioie passate,*

*quando davanti ai tuoi occhi,
con pallido volto, versava
un profluvio di lacrime
e tu stavi insensibile. 40*

*Se qualche volta hai sorriso,
è il ricordo di un sogno:
alba che già tramonta
e che mai tornerà».*

18. Vjersh i XI

Me gjith se së më ruan, un pather donja
afër të t' rrÿja tÿj e nd' ato të zeza
shkëlëqieme sÿ me nin' time të luonja,
e lutur më se lules po veza!

O zëe jo imja, tek ti ambnÿn u çonja, 5
e at këshet, ç' edhe s' e mbulon keza,
me puth e grisnja e faqen; trashigonja
pra dit e nat dëshirjes të dheza.

18. Stornello XI

*Quantunque tu non mi guardi, io sempre vorrei
starti vicino e in quei neri occhi splendenti
mirare la mia immagine riflessa,
o tu, desiderata più che rugiada da fiore.*

*O anima non mia, in te troverei la mia pace, 5
e quella treccia, che ancora diadema non copre,
e il tuo viso di baci li consumerei; giorni e notti
allora godrei avvampati di accesa passione.*

19. Vjersh i XII

U së mund të t' dua keq e tas të lë
e vete atej mbān detit thëll.
Ndë nat, mbë dit, kūr ecinj e kūr fjë,
o afër jam edhe o shumë i llārgh,

ms: ārgh

o jam i mbār së bën'je o së bënj u gjë
o gjëndemi nd' ani shqerra pā vēll,
noeronj sīvōn tënde e ndë sa më
strepe duronj ti jē imja gjëll.

5 bën'je /ms: ban'je

19. *Stornello XII*

*Non posso odiarti e già ti lascio
per andare al di là del mare profondo.
Di notte, di giorno, quando cammino o dormo,
che mi trovi vicino o lontanissimo,*

*intento al lavoro oppure in ozio
o imbarcato su nave alla deriva,
penso al tuo volto, e quante più pene
soffro, tanto più tu sei la mia vita.*

5

20. Këndëk e IV

Ndallanishe, ndallanishe,
prière e thomse së më gjën
o më çon përmbjatu ndrishe
ndën dhë tas hīr i bënë.
Ti këndon, e Todhri më
së t' ndien, se ahier s' ë.

5

Ti, mällmadhe, zäll' e thëll
se të shih'je më lëreve,
tek pate të parën gjëll,
tek u rrite e tek u leve.
Moj ndë Todhrin prā do më,
nëng e çon, se ahier ng' ë.

10

Moti lulevet kūr vjën,
kush e dī ndë thuash mbë tīj:
"Popo! lulet nëng e gjë'n,
kë rriti te kopsht-e i tīj!"
Ti këndon, e Todhri më
së t' gjegjën, se nëng ë.

15

Pjono kallëz kūr ti sheh
arat [t]ona verdhullore, 20
zaen e Todhrit nëng e njeh
mbi e të tjerëvet lartullore.
Ti e kërkon përpara e më
nëng e çon, se ahër ng' ë.

Kūr ndë vjesht kojllōrmet molla 25
dimrin afër të buthtonjën,
ato të verdha, kë u mbōlla,
kam bes se më t' kujtonjën.
Thua prā ahiena, ndallanishe:
"Popo! Todhrin çova ndrishe!" 30

Kūr po gjithsh uratën mērr
se të vesh te huaji dhē,
zēmrën e ndien të shqērr,
se ngë kân për tīj më hję
ka do sheh, o ndallanishe, 35
sa pā Todhrin paru ë ndrishe.

20. Canzone IV

*O rondine, rondine, ritorni
e forse non mi trovi
o mi rinviene subito diverso,
in cenere ridotto sotto terra.
Tu canti e udirti Tòdaro
non può ché non c'è più.* 5

*Tu mi hai lasciato, amorosa,
per lido lontano,
dove vedesti la luce,
dove sei nata e cresciuta. 10
Ma se poi cerchi Tòdaro ancora,
non lo trovi, perché non c'è più.*

*Al giungere di primavera
chissà se dirai:
"I fiori non l'hanno trovato 15
che nel suo orto curava!"
Tu canterai, però Tòdaro
non ti udrà, perché non c'è più.*

*Quando vedrai le campagne
biondegianti di grano, 20
non distinguerai più la voce di Tòdaro
levarsi su tutte.
Ti metterai e cercarlo
invano, perché non c'è più.*

*Quando le mele rosse in autunno
annunceranno l'inverno vicino,
le gialle piantate da me
a te mi ricorderanno.*

25

*Dirai, rondine, allora: "Diverso
quest'anno ho trovato il mio Tòdaro!"*

30

*Quando ti accomiaterai
partendo per terra straniera,
sentirai uno strappo nel cuore,
ché, ovunque guardi, non c'è
più niente di bello, mia rondine: tutto
è diverso, se Tòdaro manca.*

35

21. Vjersh i XIII

Dushqet hjesor ndër llaka mua kujtonjën
ato harëme dit çë shkuan e vān,
e gjith spjakhiret ndë stomahj më zgjonjën
kë vasha aharistose pather dhān

burrave të lekost. Sā dishëronjën
të mīra të dashur sfanmīr, ne kān ;
sa lot të bjërra e sā vinklla duronjën!
E ng' aso rē një krua faqen më lān.

5

21. Stornello XIII

*Gli alberi ombrosi delle valli mi ricordano
i giorni lieti che passarono per sempre
e in petto mi si svegliano i tormenti
elargiti da ingrante ragazze*

*ad uomini affranti. Quanti beni
bramano gli amanti sfortunati e non li ottengono;
quante lacrime perdute soffrono e quante pene!
Ed al pensiero il pianto non trattengo.*

5

Un'edizione del *Canzoniere albanese* è stata curata da Francesco Solano: F. A. Santori, *Il Canzoniere albanese*, I quaderni di Zjarri, San Demetrio Corone 1975.

POESIE VARIE

1.

- a. Ng' është e larte thavmasi
se pilloti te proiti
shokëronë një madhe anī,
cilën dejti nëng e shtiti
se me hollez një puhji,
cila tuke bredhurë fritti
ans' e pups nd' ato sqep.

ms:shtriti

5

Urtëri buftonë e art,
kurë mbi dejte të prëthella,
tuke vaturë posht e lart
mbi suvala e llaka thella,
leze aninë e siell i kart
te proiti, tek ë gjella,
po si djelmat prë ndë djep.

10

Nota. *I kart*: termine ignoto

a.

*Non è alta meraviglia
che il timoniere al porto
conduca una grande nave,
che non sia stata sospinta dal mare
se non con brezza leggera
soffiante piacevole
nelle vele da poppa.*

5

*Mostra invece bravura e arte
quando in alto mare
andando su e giù
su onde e profondi avvallamenti
porta leggera la nave
nel porto ove è vita,
quasi fosse un bambino in culla.*

10

b.

Nuk buftonë urtrinë çë kã
një pilloth ndo se shokonë
ndë proit një bastimend
kurë mbi dejtin sheshullorë
pa suvala e terëmoni
t' e sërkonjë lë kush e do.

5

[pa suvale
[sheshullorë sërkonë si do

Moj ndo bie ndë ngushtin vā
një tembestje, ç' e rrëvonë
pa pandehjurë ndë njëmend
e ai me shpirt mbë dorë 10
dreq sallvonë të tijën anī,
është mirakull, ëh o jo?

b.

*Non mostra la bravura che possiede
un timoniere se conduce
al porto un bastimento
quando il mare piatto
senza onde e tempeste 5
si lascia solcare da chiunque lo voglia.*

*Ma se capita nell'occhio
di un ciclone che arriva
all'improvviso in un momento
e lui col cuore in mano 10
salva la sua nave,
questo è o no un miracolo?*

c.

Nëng buftonë sa njeh e dī
një pilloth te moti i mirë,
kurë mbi dejtin të dulirë
me të huoja bëgatrī
shkonë suvala sheshullore, 5
e me varkën rëndullore
hapta sqepe hinë ndë port.

Moj ai vërtet zbulonë
dijtunī e zëmërë dreq,
çë ndë mest një mot i keq 10
me suvalat lufëtonë.
Llaka uji, skole e male
s' ndikuronë e shura e zale:
shkonë e vete i tërë ndë port.

c.

*Non mostra quanto conosce e sa
un timoniere col bel tempo
quando col mare sereno
trasportando ricchezze altrui*

attraversa onde basse 5
e con la nave pesante
a gonfie vele entra in porto.

Ma colui davvero mostra
bravura e coraggio
che in mezzo al fortunale 10
lotta con le onde.
Valli d'acqua, scogli e rocce
non cura e sabbie e lidi:
li attraversa e arriva incolume in porto.

d.

Nëng bufton sa njeh e dī
një pilloth te moti i mirë,
kurë me vaturë të dulirë
mbi suvala sheshullore
shkon përpara, e rëndullore 5
varkën qellën ndë proit.

Moj aī buftonë urtrī
çë names një mot i keq
larta pret suvala, e dreq
fjutoronë male mbi male, 10 [pa t'e mundinjë t' ujet dira
lufëtonë me skole e zale, [e këndonë se nëng u mbit.
si ndë nat edhe ndë dit. [pra këndonë se nëng u mbit,

d.

Non mostra quanto conosce e sa
un timoniere col bel tempo
quando con serena andatura
su onde piate
procede e conduce 5
in porto la nave pesante.

Ma colui nostra bravura
che in mezzo al fortunale
fende alte onde e dritto
vola da cresta a cresta, 10
lotta con scogli e lidi
di giorno come di notte.

2.

Ngë thua të rreme, ndo se vandone,
 se me shkëlqeme kush jë buftone.
 Ngë shehën dhoksen çë meritove,
 kurë çë luftove Turqish tri zet.

Ti shpatën luojte si shkepëtima, 5
 trandakse zëmërat si bumbullima.
 Mbi njerzit vajte si her' e keqe,
 si zez vëdeqe çë merr sa nget. merr [hā

Sa ndodhe shqore, me shpatën preve
 arënxa e hekurë e nëng lëreve 10
 të tëra eshtërat kudo rrëvove
 e truollin shtrove me copa mish.

Gjith i kondrepsurë me gjak u prore,
 lionë çë thigritë luftove e shqore.
 O mirë i ardhurë ti qosh ndë në, 15
 formadhe hje të shëjtes Qish.

[Gjith i kondrepsurë me gjak u prore,
 [me çerën e dirëme, jo të ndërrore,
 [si kurë me thigrin lioni u zū
 [e bën' e xū sa i vogël' ish.

2.

*Non menti se ti vantì,
 perché splendidamente ti mostri per quello che sei.
 Non nascondi la gloria che hai meritato
 affrontando sessanta turchi.*

*Tu hai maneggiato la spada come un fulmine,
 hai fatto tremare i cuori come il tuono. 5
 Sei piombato sui militi come tempesta,
 come lugubre morte che trascina ciò che tocca.*

*Hai dilaniato ciò che hai trovato, con la spada hai reciso
 acciaio e ferro, non lasciando 10
 intere le ossa dovunque arrivasti,
 così da ricoprire il suolo di brandelli di carne.*

*Sei tornato tutto lordo di sangue,
leone che ha sbranato le tigri aggredite.
O benvenuto tu sia tra noi,
nobile onore della nostra Chiesa.*

15

3.

Më ndjet se bënurë   prë mua ti qeve,
vashëz e bukurë,   çë drej u leve
përpara derjes,   gjitone mua,
formadhe grua   çë më gëzonë.

Me gol të qeshëmez,   me sī të gjalla,
me faqen kuqez,   të pjonu malle,
me njomën zëmërë   e bardh si bora
katunde e hora   ti zotërōn.

5

3.

*Mi pare che tu sia fatta proprio per me,
bella ragazza venuta alla luce
davanti alla mia porta, mia vicina,
augusta donna che mi rallegrì.*

*Con la bocca sorridente, con gli occhi vivaci,
con il roseo volto, pieno d'amore,
col tuo tenero cuore, bianca come la neve,
tu signoreggi paesi e città.*

5

4.

Ashtuposht qeshën gjithia:
ndë kto male, ndë kto sheshe,
prej një kroi ku është ambnia,
me një gjellë të rë ti veshe.

E sa ruonë, sa sheh të zgjōnë
drej ndë shpirtin një harë
madhullore e të zgjerōnë
ndë krahnuar mushkrinë, nd' e kē

5

të kërrusurë e pa frimë.
Vet kjo, vetëm kjo
keq na ngosën me gëzim.

10

4.

*Qui sorride l'universo:
in questi monti, in questi piani,
vicino a una fontana dove regna la serenità
tu ti rivesti di nuova vita.*

E ciò che rimiri, ciò che vedi ti risveglia 5
in cuore una gioia
grandissima e ti allarga
in petto i polmoni, se li hai

rattrappiti e ansimanti. 10
Si, questa vista ci infonde
inenarrabile gioia.

5. a

[Nga] dëm, çë na kanosën
e na shtëfrosën të vinjë mbi më
[ll]argut me lige çerë,
ndo se të jët' i thirrurë
rrëvonë me trë 5 v. e.: rrëvonë i nxirrurë
e dëmin bënë të thellë e më të gjerë.

Andaj neve na lipsën
[të] mos penxonjëmi
dëmin çë mund na vinjë,
[se edh]e liga vëdeqe, 10
ndo nëng e njohëmi,
[gj]ellën na pret e s' bën' e kemi ghrinjë.

5. a

Ogni danno che ci minaccia
e incombe su di noi
da lungi con orrido aspetto,
se viene richiamato,
arriva con terrore 5
e provoca un danno più vasto e profondo.

Per questo ci tocca
di non pensare

*al male possibile,
ché anche la morte malvagia,
se piomba inattesa,
pur troncando la vita, non provoca rabbia.*

10

5. b

Ndë gjith dëme çë kanosënjin
keq të murgëthin njeri
është vëdeqja, e kush ng' e di
sa mbëshonë mbi gjith kjo?

[më se gjith ndo e turpurë është
[moj ndo mend ng' i lakosënjin

E vëdeqja, edhe ndo priturë
vjenë, buftonet brute keq;
moj, nd' arvonë pa diturë dreq,
është e ëmbël shum' ajo.

5

5. b

*Fra tutti i danni che minacciano
il miserabile uomo
c'è la morte e chi ignora
quanto opprima noi tutti?*

*La morte, se attesa,
si mostra abominevole;
ma se giunge improvvisa
è dolce pur essa.*

5

6.

Nëng arvoi njera ku deshe
se prë nd' udh e mbajti ai,
kurë nxirrepsurë u përqshe
keq prë dirë e madhe ti.

Se t' e vrisënje nëng e munde,
moj prëthellë keq e sëmunde,
sa gjëllinë e nëng gjëllinë.

5

6.

*Non arrivò dove tu ti auguravi,
ché ti tenne testa,*

*tanto che per lo smacco ti rode
una rabbia furiosa.*

Non ce l'hai fatta ad ucciderlo, 5
ma lo hai segnato per sempre,
tanto che vive e non vive.

7.

Qeshëmi, vashaz, me harë!
Juve qeshëmi pri s' kundrela,
qellëmi lodrën pjono hjë.
Po si pulat ku janë gjela,
mbashken mbjatu vasha e trimi, 5
po si qatëri e tëtimi, ms: të timi
vapa e dielli që shkëlqenë.

7.

Divertiamoci allegramente, ragazze!
Di fronte a voi sorridiamo, portando
la danza con garbo.
Come galli e galline,
subito si mettono insieme la fanciulla e il ragazzo, 5
come il gelo ed il freddo,
il caldo col sole che splende.

8.

Buka e bardh e moti i mīr
nëng varesen ndonj hër.
Semre hahen me pjaxhīr,
si ndë dimër ashtu ndë vër.

Siu i zī, shkëllqēm, dëlīr, 5
gola e kuqe e pak je gjër
të rrëmbenjin, si rrëmbën
haraksia që zbardhën dhën.

8.

*Il pane bianco e il beltempo
mai danno noia.*

*Sempre si assaporano con piacere
d'estate e d'inverno.*

*L'occhio nero, splendido, puro
e la rossa boccuccia ti affascinano,
come affascina l'alba
che illumina il mondo.*

5

9.

Ti më shtridhe ndënë paidhe
si një zog çë s' kã fëtes
e ndë liga të përliga
bën e pata madhe pjes.

Ndë dhurime e ndë lëngime
pra të shkreturë më lëshove.
Ti më shtite e më kërsite
pa lipsi kudo më çove.

5

Ni më vjenë përpara si
si një çerë çë vrëjturë rri
e namurë më lipën e mallë?

10

S' kamë një zëmërë më të detë;
moj, nd' e kishnja ndë ktë jëtë,
lënja më të vej me djallë.

9.

*Tu mia hai stretto in una trappola
come uccello innocente
e di mali insopportabili
mi hai fatto aver parte.*

*In sofferenze e languori
poi mi hai lasciato marcire.
Mi hai spinto e gettato, spietata,
ovunque in me ti imbattessi.*

5

*Ora vieni davanti ai miei occhi
con la faccia contrita
a chiedermi amore ed affetto?*

10

*Più non ho un cuore capace d'amare,
ma, se al mondo l'avessi, vorrei
che il diavolo via lo portasse.*

10.

Ndëjme, ndëjme ti atë dorë!
Via, shtrëngoje dorën time
të fëtohte e keq të brime,
si njeriu që rrī të des.

Moj ka jotja zjarrullorë 5
del një zjarr që hinë ndë dellë
e ndë gjak arvonë prëthellë
te kã zëa më mirën pjes.

Nd' eshtra shprishën ahiena mua 10
doqullore një fuqī,
çë më ngjallën e bënë të rī,
më se shiu lulen ç' e pret.

Këtë hirë je vetëme dua
prë nani duanisht e dreq, 15
cila ng' është e madhe keq,
se pra jetrat vinjin vet.

10.

*Porgimi, porgimi la mano.
Stringimi la mia
fredda e gelata
come di un moribondo.*

*Ma dalla tua mano avvampante 5
un fuoco nei nervi mi penetra
e arriva nel fondo del sangue, ove l'anima
ha la parte migliore.*

*Allora nelle ossa mi infondi 10
una forza potente
capace di farmi rivivere
più che pioggia il fiore in attesa.*

*Ti prego, per ora davvero
un solo favore ti chiedo,
nemmeno difficile, 15
ché poi gli altri verranno da sé.*

11. a

Cinxërrisën cinxërra mbal
tek ulliri me harë,
kurë delmeri fjë ndë tal
i prëngjaturë ndë një hjë,
ku rrinë delet ndë mëriz. 5

Kardhulliqja mbi një lis
ndë një deg e lart këndonë,
borëza mbi qeperis
bashk me pasarin lodronë.
Ndallanisha gjënë një miz. 10

[Ndallanisha fluturonë
[pas një blet o pas një miz.

11. a

*Frinisce la cicala
allegra sull'ulivo,
mentre il pastore dorme là vicino
disteso all'ombra
dove meriggiano le pecore. 5*

*Il cardellino canta
su un alto ramo di quercia,
il fringuello sul cipresso
scherza col passero.
La rondine caccia un insetto. 10*

11. b

Cinxërrisën cinxërra mbal
deg ulliri me harë;
prë ndë lule gjënë mjal
bleta, e delja rrë ndë hjë
prej delmerit ndë mëriz. 5
Milingona edhe shërbenë,
kurë kallandra vete [e] vjenë
o ndë pandkë o ndë murriz.

ms: cinxa

Kardhulliqja mbi një lis
bashk me borëzën këndonë,
pasari mbi qeperis
doq thërret e strepëtonë. 10

Ndallanisha hapta krah
lodërönë tek ajri i gjerë
e sqapari tue fishkllerë
bënë si shokën do t' e rrah. 15

[Ndallanisha nd' ajrë i gjerë
[vete e vjenë, ndo të përpjek

11. b

*Allegra frinisce la cicala
su un ramo d'ulivo;
nei fiori scova il nettare
l'ape e la pecora*

*meriggia accanto al pastore.
La formica si arrabatta,
mentre la calandra va e viene
tra la zolla e il lazzaruolo. 5*

*Il cardellino sulla quercia
canta con il fringuello,
il passero sul cipresso
forte pigola e strepita. 10*

*La rondine ad ali distese
fa evoluzioni nell'ampio spazio
e il rondone fischiando
simula di menare la compagna. 15*

12.

Kūr shëroku zotërön,
vër një hëll mbi qeramidhe
të rrjër si anemidhe
për alartaz, e të qërön
ajërin të rënd çë vret
gjith sa rrethullön e ngët. 5

Ndo mbi tries o prë ndë shpī
pak të derdhet o shum' vër,
mos hejmohu. Ng' është i zī
kī nishān, po është e gjër 10

dër hareje, e mīr të vjën
çë të prodhōn e të pëllqën.

Valët, ruhu, mos e derdh:

hejmi e lipi është sinjall.

Gjebërin e bën të verdh

15

e të nxīn ndë zëmër e bā[ll],

të cënōn e të kondrepsën

e ndë keqa shumë të zepsen.

Djal o vashëz çë t' u lē,

mīr[r] kufī e vëri rē

20

kūr të thēt të parën fjal:

ndo se atin të thërret,

rrōn; ndo emën, ka kjo jet

shket më një se nd' uj një ngja[l].

Ujqë e gjajpra nd' ëndërrīm

25

t' u fanestīn e të trama[kstin]?

Ndo se munden, trëmbësīm

mos të kēç, se prë nd[.....]

së të vjën të lig[u gjē]

ndo sqëlluor gjëllīn o fjē.

30

v. e.: trëmbtin

ms: munde

Tilighadhīn e pramendën,

çë kān kriqen, teku fjē

mos kumbisi, mos ndë mendën

të rrëvōn të ligu gjē.

ndë /ms: nga

12.

*Quando domina lo scirocco
metti uno spiedo sulle tegole
perché vi stia come un fuso
alzato e ti purificherà
l'aria pesante che uccide
tutto ciò che avvolge e sfiora.*

5

Se a tavola o per casa

ti si versa poco o molto vino,

non affliggerti. Non è infausto

questo segno, ma è chiaro

indizio di gioia e te ne viene un bene

che ti giova e ti aggrada.

10

Attento a non versare l'olio:

sarebbe presagio di pena e di lutto.

Il verde lo trasforma in giallo,

ti incupisce in cuore ed in volto,

15

*ti ferisce e ti macchia
e in molti mali ti involge.*

*Bimbo o bambina che sia,
fa' attenzione e sta' attento
quando dirà la prima parola:
se dirà babbo, vivrà;
se dirà mamma, più lesto d'anguilla
scivolerà dalla vita.*

20

*Lupi e serpenti in sogno
ti sono apparsi e ti hanno atterrito?
Se ce la fai, non avere
paura, perché nel [...]
non ti verrà alcun male,
che tu sia sveglio o dorma.*

25

30

*Il bindolo e l'aratro
che hanno la croce non appoggiarli
là dove dormi, se no nella mente
ti arriva qualche disturbo.*

13.

K Ë N Ë K Ë

O bubuqe bardhe e kuqe,
fanëmira ti ndë lule,
bukurinë e mirudhinë
kuj ja more e kuj ja shkule?
Majde! Mali të lutonë,
sheshi e llaka të kërkonë
t'i nderoç e bukuroç.

5

v. e.: te barere t' i nderoç.

Gjelbërinë e kalthërinë
qielli e dejti bashk t' e dhanë;
verdhullore e ohjistrullore
më se ti tjera së janë.
Të kã bënëurë haraksia,
ilëti e dielli, e tas gjithia
të dërtoi e të pastroi.

10

Dranofile e bardha lile,
shtupagjele e monosaqe,
sa ndën ile janë kopile
me kojllorëta e holla faqe
fare fare mun të gjasën.
Afërë tij kërrusen, shkasën,
po si ngjala shket, nd'e nget.

15

20

v. e.: po si ngjala shket e nget.
v. e.: po si shket ngjala, nd'e nget.

Thomse Zoti kurë qe moti
çë të bëri, gjith ndë dorë
kish harenë, ëndën e rënë
e mbi tij e mbrazi e nxuori. 25
Moj vërteta, sa ti shkonë,
mose gaz [e] mallë mburonë,
çë shtrëngonjin e thëronjin.

Ulet bari, ngrëhet ferri,
sheshullohet udha, e gjëmbi 30
humbet, e beisën shtjerri,
sa të sheh, qëndronë katrëmbi
i cjudhiturë, e mbi deg,
tek një mollë e tek një sheg,
zogu të të ruonjë pushon. 35

Corrobbil, ghanjünë e vasha,
trima, pjeq e burra e grā,
cilatë qënë e janë te dasha,
të lutionjin; kush do kā
zëmërë mishi e prifti edhe 40
të nxierë shapkën më tutje.
E këllogjari çë bën?

Ni penxoje e mirë kultoje
ndo se mua ndë gjī, ndë trū
një dhishrīm e një shërtīm 45
keq i dhezurith m' u vū
të dëthinja nd' ato fjeta,
ku je rē më bënej jeta,
një njëmend pjonon kutjend.

13. CANTO

*O bocciolo bianco e rosso,
beato fra i fiori,
la bellezza e il profumo
a chi l'hai preso, a chi lo hai sottratto?
Ah! Ti desidera il monte, 5
il piano e la valle ti cercano
perché li onori ed abbelli.*

*Il verde e l'azzurro
il cielo e il mare ti hanno dato insieme;
giallino e dorato 10
più di te non c'è alcuno.
Ti hanno fatta l'alba,
la stella e il sole, e tutto l'universo
ti ha creato ed ornato.*

*Garofani e bianchi gigli,
papaveri e viole,
quante ragazze ci sono sotto le stelle
con volti coloriti e delicati
non sono simili a te.*

*Di fronte a te si assottigliano, scivolano,
come scivola l'anguilla, se la stringi.*

*Forse Dio quando fu il tempo
di crearti tutta in mano teneva
la gioia e il piacere e la maestria
e su di te li svuotò ed esaurì.
Ma davvero al tuo passaggio
amore e gioia profondi
da farci venir meno.*

*Si abbassa l'erba, si solleva il rovo,
si spiana la strada, lo spino
sparisce e bela l'agnello
appena ti vede, resta sorpresa
la bestia e sul ramo
di un melo o di un melograno
si posa l'uccello a mirarti.*

*Bimbetti, ragazzi e donzelle.
giovani vecchi e uomini e donne,
che furono amati e lo sono,
ti desiderano; chiunque abbia
cuore di carne e anche il prete
si scappella più in là.
E il monaco che fa?*

*Ora pensa e rifletti
se a me in cuore ed in mente
un desiderio e un sospiro
troppo accesi son sorti
di succhiare in quei petali,
dove altra vita vivrei,
momento di pura delizia.*

14.

K Ë N Ë K Ë

*Jo më, jo më te zëmëra
çë lë ti mos u prirë.
Mbanë ti se është e bukurë,
si qe një herë dularë,
kurë gjith i qeshij gjella*

si lules, që te qjella
të shihet e gëzon[?].

U veshk, u veshk e mjereza
si barë, që uj së pati;
vapa e prëthajti, e rrëmbatë
mbi të ka qiella ngjati
dielli; me nxërr e ngau
punendi e gjith i vrau
hirin, që m' e nderon.

10

ms: nxurr

Nani gjith e kondrepsur,
si pëmë që lartit rā
te balëta, atje lëngonet
e mallë e ënda s' kā
të ngrëhet, o fuqī,
ndo doj t' e bëj, e rrī
po ngrisuren të pres.

15

ms: unda

20

ms: rī

Çë pret ni ka kjo zëmërë
e rārë e je ndërruorë?
Namurë së ndienë, së gjegjën,
gjëllinë po si e harruorë
ka gjith e gjith nodhjonë
sa ruonë e sa kultonë
se qe o është nani.

25

Gazin e zbuorë, që ngjallënej
vëdekurit, ndo duoj,
ndë sītë, me kë harepsij
këdo me mällë të ruoj,
nani monu përlotënjin
ashtu po të kullotënjin
dëmin që pati ajo.

30

35

Si vate, vate. Nj' ëndërr
u mbanjë se qe kjo gjellë,
linarë ç' u dhez, e i shuojturë
qe ndë njëmend, e u thëllë
nani ndë faregjë,
ka cili s' thuhet më
se pak prëndriti o shum.

40

[e, drej si uj që mbrazet,
[u zbuorë te dejt i thellë
[se sheshevet dheishte
[të bënnavet njërishte
[së thuhet pak o shum.

14. CANTO

*Non più, non più osare
di fare ritorno al cuore tradito.
Ritieni che sia bello
sereno come un tempo,
quando tutto il mondo gli sorrideva*

5

*come al fiore che gode
nel cielo a riflettersi?*

*È appassito, è appassito il misero
come erba senz'acqua;
lo ha disseccato il caldo e i suoi raggi 10
il sole allungò su lui dal cielo;
con rabbia lo toccò
il ponente e gli tolse
la grazia che lo onora.*

*Ora lurido tutto, 15
come frutto caduto dall'alto
nel fango, lì langue
e amore e voglia non ha
di risollevarsi né forza,
se mai volesse, e sta quieto 20
aspettando il tramonto.*

*Che cosa aspetti da questo
cuore deluso e cambiato?
Non sente, non prova amore
vive come obliato 25
da tutti ed abomina
ciò che vede davanti o ricorda
che fu nel passato.*

*Quel sorriso che i morti
faceva risorgere, se lo voleva, 30
non ha più negli occhi, con cui rallegrava
chiunque guardasse amoroso e che ora
non fanno che piangere,
al danno pensando
che il cuore ha colpito. 35*

*È andata così. Solo un sogno
ritengo sia stata la vita,
lucerna che, accesa, fu spenta
un attimo dopo
ed ora è affondata nel nulla, 40
da cui non riemerge
mai più luminosa.*

15.

K Ë N Ë K Ë

Popo, vash, sa e bukurë jë!
Më dëthinë me ato sī
e ai gazith çë ti kē

gjakun tilqën e m' e pī; e ato vëraz, çë ndë faqe kë si kuqez monosaqe, keq shkëlqenjin e rrëmbenjin.	5	
Shumë kësheti të ka hjë e të pjeksurë lesht' i zī me atë hjetullez të rë. Gjet rrubinit, kurë çë rrī mbal një lule ku s' pushōnë, e për' aq ndë të kërkōnë ëmbëlsinë ç' e gjëllinë.	10	
Bëshëmi gjī e hollī mes me të bardhen linjë të mblirë të buftonjin si shërbes qiellisht i pjonō hirë, e ajo kalthërë xigharele çë të ngjeshën, je pushtjele me një çof si një karçof,	15 20	
tuke fllushur, si një pend ç'është e vjerr, mesin të bënë mbi kandushin si mbi shesh ka ti shkonë o rrī, po gjënë një puhjī të hollë të hollë, çë t' erisën faqen mōllë ni këtej e ni atej;	25	[Vete nd' ajrë e lez e lez të / ms: më [e nd' atë vend, [fllushën penda
e prë nënë një mirudhirë shprishën e ëmbël, çë shëronë të sëmürmit e dulirë bënë nxirrepsurit e zgjonë ndë gjith zëmëra një namurë çë ng' u ndie mbi dhë çë kurë jeta qe e më tutje.	30 35	
Thuojme, thujme ti ku leve! Leve Llungërë o Spexānë? O ka Ghreqit erdhe neve të na qëllnjish gjith mbatān me trīlarten bukurī, me atë fōrë e madheshtī çë mburōnë sa më e zbulōnë?	40	
Qoft' ashtu, qoft' ashtu! Neve pāsh ti lipisī e mbi gjith po ruoj këtu mua të murgun e të zī, çë këndonjë si zogu mbrënda	45	

ndë kanxhele, jo përr' ënda,
moj prë nxirr rri tue thirr.

rri] v. e.: jamë

15. CANTO

*Ah, ragazza, quanto sei bella!
Mi spossi con quegli occhi
e il tuo sorriso mi succhia
il sangue e lo beve;
e le fossette che in viso
hai come rossa violetta
troppo splendono e incantano.*

5

*Ti dona la treccia
e i neri capelli intrecciati
con un nuovo nastro.
Sei simile al colibrì che sul fiore
non trova mai quiete,
in esso cercando
il nettare che gli dà vita.*

10

*Il petto fiorente e la vita sottile
con la bianca camicia fermata
ti mostrano come creatura
celeste e aggraziata
e quel nastro azzurro
che ti stringe, avvolto
in un nodo vistoso,*

15

20

*fluendo ti rende il vitino
come piuma sospesa
sulla gonna e così sullo spiazzo
dove passi o rimani per cogliere
una brezza lievissima
che il roseo viso ti ventila
da un lato, dall'altro;*

25

*e attorno un profumo
spande dolce che sana
gli infermi e serenità
largisce ai rabbiosi e risveglia
in tutti i cuori un amore
mai al mondo sentito da quando
è apparsa la vita e ancora più indietro nel tempo.*

30

35

*Dimmi dove sei nata.
A Lungro o a Spezzano?
O dai greci a noi sei venuta
per portarci in un mondo diverso
con la sublime bellezza,*

40

*con quell'alterezza e maestà
che più si scopre e più abbonda?*

E sia, sia così.

*Di noi abbi pietà
e su tutti riguarda*

45

*me misero e povero
che, come uccello rinchiuso
in gabbia, non per piacere
canto, ma solo per rabbia.*

16.

Sa mīr të desha, sa mīr të dua
mos [ng'] e ndijgove njera nani
buftōn vërteta se sē jē një grua,
se maj ndë zëmër më mbajte ti.

Qeva ji llavur ç' e pata bes,
jam i pa trū ç' e kam edhe.
Ti je një grua pjote gënjes,
taksën kētu, staksën këtje.

5

16.

*Quanto ti ho amata, quanto ti amo,
se non lo hai capito finora
mostri davvero di non essere donna,
tu che posto non trovi per me nel tuo cuore.*

*Sono stato un pazzo ad illudermi,
lo sono di più a crederlo ancora.
Non fai che tessere inganni:
prometti e smentisci.*

5

17.

[Prë të lerën e Krishtit]

O lefterōr' i gjithëvet,
i bër më pâr se drita
ka madhi Prind e gjasëm
Ātit si dit me dita,

tit Ati ti shkëllqemja,
mburuome ellpiz e hjë,
po gjegj nani si truh'jen
sa njerz të dīn, mbi dhë.

5

O Zot, çë gjith shërbiset
me dorën tënde i stise,

10

kujto se ti nga Virgjëra
u leve e ndë në vise.

Kjo dit që vete e priret
ka vit na kallëzōn
se ti, ka qielli nisur, 15
ngjallën shëndën e mōn.

Tij dheu e dēti e ilëzit
e sa ndën qiell gjëllin
këndonjin e tëfalënjin
si lefterori jīn. 20

Të lumët na, t' potisur ms: nat
me tëndin shëjt gjak,
tëndën të lër këndonjëmi
me mäll që s' bënet pjak.

Jesu, ti pafëç dhokëse, 25
që tas ka Virgjëra leve;
me Atin e me Shpirëtin
qofç' i bekuor si qeve.

17.

[Canto di Natale]

*O redentore degli uomini,
avanti la luce dal Padre
generato, a lui simile come
un giorno ad un altro,*

*tu, splendore del Padre, profusa 5
speranza ed amabile grazia,
le suppliche ascolta di quanti
nel mondo ti adorano.*

*O Signore che tutto
con la tua mano hai creato, 10
sei nato, rammenta,
per stare con noi, da Maria.*

*Questo giorno che passa e ritorna
ogni anno ci annuncia
che tu, sceso dal cielo, 15
la salvezza rinnovi ed il tempo.*

*La terra, il mare, le stelle,
ciò ch'è sotto il cielo
tutto a te inneggia e ti adora
come Liberatore. 20*

*Noi, dissetati col sangue
tuo santo, felici
il tuo Natale cantiamo
con immutabile amore.*

*Gesù, tu abbi lode, che ora
sei dalla Vergine nato;
col Padre e lo Spirito sempre
a te sia la gloria.*

25

18.

K Ë N Ë K Ë

[D E Q J A]

Vetëm i vet e i hejmuor
diu çë venja tue penxuur.
Afër vates ulur rrinja,
drunje e ùr te zjarri shtinja,
e si prushit bënshin hī
ruonja me jo pak cjudhī,
e si grisit gjithësej
lart e posht, këtej e atej.
"O, si Deqja është e zonja
nga gjithia!" u i murgu thonja.
"Si ngë mbjohet ajo grop,
[si ngë] lodhet ai shkop
[me kë rre]h; e drapëri rrī
[pather] ehjur e i rī
[prë sa p]ret, e krahu i saj
[nëng push]on një kred kurraj[?].
Mij mij[are] burra e grā
prë sa pati e prë sa kā
jeta e shkuor, jeta çë vjën,
ajō [ç' ë]sht, e ndo të jën
[mbal te hë]na o ndë diell
[o tek il]ëzit, çë ndë qiell
[llambaris]njin të shkëllqeme
[e] kån gjella të vëleme
më se jona, vën edhe
si këtu te gropa atje?
Si ng' u prur kurraj njerī
të na thoj nd' i bardh o i zī
fani është çë na kanosën,
na rrëmbën, na zë, na losën,
na copjasën, na xarrisën,
na gërvishtën, na hjimisën,
e na shtie ndë faregjë
pa lipsī e qetën e fjë

5

[Nga nj' penxjër ndë nj'etër i vatur
[e më rënd se]jën tue matur,
[ruonja faqen si ndërronjin
[bënat, çë ndën sī na shkonjin,
[e si priren e si grisen
[e si ngrëhen e hjimisen.

10

15

[Vinjin, vën, fanaren, ndreten
[e një kred të tër së vjeten!
[O, si vete ki shërbes
[çë sa lehet kā t' vëdes?

20

25

30

e së zgjonet maj mbi në	35	
të na thët ndo n'etër dhë		
më i bukur, më i mīr,		
më i hjeshëm e me më hīr		
është mbatān o më i keq,		
o se gjë nëng është prë dreq?	40	
Trima, vasha e corrobil		
vān e vën, çë ndë fëmil		
hejme rënda lën e lān		[keq me lot e me vajtime
e të thirrëtur semre jān		[me bjeghër e me hjidhime
të përgjegjen e të thōn	45	
po sa lusën zëmra jōn		
se të xër nga jetëra gjëll,		
çë na thān se është ndë q[j]ëll.		
Vān të vjetër e vān të rī		[E ata ndë qetëz r[rīn]
e si është ng' e tha njerī.	50	[pak të ndier ka mālī j[īn]
T' ūrt u vrëjtin e u grisëtin,		[e ndë gjum të sto[neōn]
jushtëror edhe u gramisëtin,		[gjë së dīn ka gjella j[ōn].
rregjëra të mëdh, të fōrt,		
burra e grā çë [pa]tin shōrt		
të shkëllqeme e të bëgate,	55	
gjellën të shëndoshëm e gjate,		
po vëdiqtin e ku vān,		
kū m' u shehtin e ku jān?		
Kush më shūm e kush më pak,		
trim, kopile, burr o pjak,	60	
të rrëfien e dreq të thot		
se tue vatur prë ndë mot		
ndonj djāl o shpirt e pā,		
o të vogël o të mbëdhā,		
çë ju duk, i foli e bëri	65	
mīr o lig. Ata ti vëri		
ndë shtrënguome, e mīr kërkōn		
sejën, e thënurën thellōn.		
Thuaj: Ndër aq mijār vjet		
ajō udh si nëng u gjet?		
Si ng' u pā e nëng u xū	70	
ku mbarōn e kaha zū?		
Nd' është e ngusht e nd' është e gjër?		
Kush [kā] këmb të vinj, të vër		
prë ndër të, me cilin pas	75	
kā të shkonj, të vër, të ngas,		
pa të bjër o të qëndronj		
e ndë fin të mos t' arvonj?		
Si ndër miq e ndë gjëri		
nëng u prur kurraj njerī	80	
se të flitij, të levroj		
[prin]d o bij e të shëroj		
[ata të mjër çë] qëndronjin		
[edhe zëmërën] e cënonjin		

[tue penxuoer se] mëngu moti [t' i levronj] pra është i zoti!?	85	
Si një [hër një] shëng, një kãrt ng' i [dërg]uon t' ëmbëj, të thãrt, si do t'ish; mbero të thoj se të shoqes ja dërgoj	90	
[..... vje]tër o të rë [.....] o kolloghrë [.....] ajō mënōn [..... l]usën e je kërkkōn [tu]ke qajtur nat e dit	95	
çë nga një te jetri vit!?		
E njeri murges ng' i vjën më se hejmi e saja pën! Me sa lot, me sa hjidhī, me sa hejëm e uratī	100	[ç' e përlosën e je përliipën [e fuqin e gjellën i shtipën!
birin dashur ng' e thërret ajo jëm qëndruor je vet? [E ai] jat çë një llojë bijshi kish e ani mbi dhë	105	
s' kã më jetër se vet'hën pa fuqī, e njeh se i vjën ngrah e ndëndëte nj' errësir, çë je shtin edhe pa hīr se të qanj e më ngë kã	110	
lot, se kroi i lotve u thã?		
Sa harë e sa pëllqeme sīt këtij, ndo se hareme bil o bīr i fanarosej t' e lëvroj një kred e strosej	115	
pra të vej e vej vërteta tek e thirrij ndrisha jeta! Vãn mijare e mij vjet e kjo dër kurraj u gjet. Se të vën e gjënjin gjith si kaluer ndë [.....] vith:	120	
e pa ecur e mbë këmb take vatur, e pa dhëmb pjeq, e djejëm e kërddhij pa u lër e corrobij	125	[aq milljune corrobij, [aq pa lër e lër kërddhij, [aq të dekur pjeq e pjake [prë ndë sheshe, male e llake, [ndë përronje e prë ndë tropa, [o mbi bot o prë ndë gropa.
ndrisha shortashi; e vuvosen gjith e gjith te gropa losen. E të pjejtur, si ngë gjegjen? E të thirrëtur, si ngë përgjegjen? Jo, ngë folëtin e ngë fjasën e, të ngār, gurit i gjasën	130	
i pa skis; ashtu ata rrin ndë vend ku Zoti tha se kãn rrin. Ai çë bëri tas gjithin e mīr e tëri		

CANTO

[L A M O R T E]

*Solo soletto ed afflitto
 pensavo a non so che cosa.
 Stavo seduto al focolare,
 gettavo al fuoco legna e tizzoni
 e guardavo con non poca meraviglia 5
 come la brace diventasse cenere
 e come tutto si consumasse
 su e giù, di qua e di là.
 "Oh, la Morte impera davvero
 sul mondo" io pover uomo dicevo. 10
 "Come mai non si colma la fossa
 e non si stanca il randello
 con cui pesta e la falce
 sempre riluce affilata
 a forza di tagli e il suo braccio 15
 mai non posa un momento?
 Migliaia e migliaia di uomini e donne
 quanti ne ebbe e ne ha
 la vita passata, la vita ventura
 e la presente e se ce ne sono 20
 sulla luna o nel sole
 o nelle stelle che in cielo
 luminose risplendono ed ospitano
 creature più valide
 di noi, scendono tutti costoro, 25
 come qui, anche lì nella fossa?
 Come mai non ritornano i morti
 a darci notizie precise
 sul destino incombente
 che ci prende, ci coglie e consuma, 30
 ci dilania e trascina,
 ci graffia e precipita
 e ci scaraventa, spietato,
 nel nulla e ci acquieta. Essi dormono
 e mai tra noi si risvegliano 35
 per dirci se un altro mondo
 più bello e propizio,
 più attraente e grazioso si trovi
 nell'aldilà oppure peggiore del nostro
 o che perfino più nulla rimanga. 40
 Giovani, ragazze e fanciulli
 morirono e muoiono che nelle loro famiglie
 gravi pene lasciarono e lasciano
 e sono sempre invocati*

perché rispondano e dicano quanto 45
il nostro cuore desidera
sapere del mondo diverso
che dicono esista nel cielo.
Son morti giovani e vecchi e nessuno
ci ha detto com'è. 50
I dotti si sono offuscati e consunti,
anche i guerrieri sono precipitati,
re grandi e forti,
uomini e donne che ebbero sorte
splendida e doviziosa, 55
vita lunga e salubre, son morti
e dove sono finiti,
dove stanno nascosti?
Chi più chi meno, adolescente, ragazza,
uomo o vecchio, 60
ti racconta ed espressamente ti dice
che nel volger del tempo
uno spettro o un diavolo vide,
piccolo o grande,
che, apparso, con lui parlò e gli fu causa 65
di bene o di male. Tu metti costoro
alle strette ed investiga bene
sul fatto e approfondisci il racconto.
Di': In tante migliaia di anni
come mai quella via non si è ancora trovata? 70
Come mai non si è visto o saputo
dove finisce e dove ebbe inizio,
se sia stretta o larga?
Chi ce la fa a venire, ad andare
per essa, con che passo 75
deve passare, andare, procedere
senza cadere e senza fermarsi,
per arrivare alla fine?
Come mai di amici e parenti
mai nessuno è tornato 80
a parlare, a dare sollievo
ai genitori e ai figli e guarire
quei poveri sopravvissuti
che si tormentano l'anima
pensando che manco col tempo 85
avranno sollievo?
Come mai un segnale, una lettera
mai mandarono, dolce od amara
che fosse, ma che almeno dicesse
che la inviava alla moglie 90
[.....] vecchia o giovane
[.....] o vedova
[.....] lei rimane
[.....] desidera e cerca

giorno e notte piangendo, 95
un anno via l'altro?
E a quella meschina non giunge
che pena e dolore.
Con che pianto ed angoscia,
con che pena ed augurio 100
non invoca il figlio diletto
quella donna rimasta già sola?
E il padre che aveva una schiera
di figli e ora in terra
più non ha che la vita 105
languente e sa che gli incombe
una tenebra densa
che lo spinge sia pur riluttante
a piangere e più non ha lacrime,
perché arida è ormai la sorgente? 110
Quanta gioia, che grande piacere
ne avrebbe, se ilare
gli apparisse un figlio o una figlia
per dargli un momento di serenità
e poi s'affrettasse a partire 115
al richiamo di vita diversa!
Sono passati migliaia e migliaia di anni
e questa porta non si è mai trovata.
Per andarci, la via la trovano tutti
come a cavallo [...] in groppa: 120
e a piedi avanzando
oppure altrimenti e vecchi sdentati
e fanciulli e bambini
non nati ed infanti
di ogni sorta; ed ammutoliscono tutti 125
e nella fossa si logorano.
Interrogati, perché non si fanno sentire?
Invocati, perché non rispondono?
Non parlarono e certo non parlano
e, toccati, son simili a pietra, 130
insensibili. Così essi stanno
là dove di stare il cielo gli ha imposto.
Colui che ha plasmato
l'universo e lo ha reso perfetto
con sublime sapienza, 135
lui lo sa, solo lui.
Ma se insistiamo a cercarla,
vuol dire che l'intendiamo.
Se non fosse, nemmeno la vorrebbero,
non la vorrebbero pietosa, 140
non se l'aspetterebbero gioiosa,
non si spaventerebbero che con rabbia
ci chiama per affliggerci
o su noi per levare a dovere il compianto.

Sono trascorsi migliaia e migliaia di anni 145
e quella porta non si è mai aperta.
Anzi, con profondo mistero
incomprensibile a noi,
è tanto aperta che chiusa
per buoni e cattivi, 150
all'entrare apertissima,
all'uscire serrata.
Per penetrarvi la trovano tutti
e più ne entrano più ne contiene.
E un amico e un parente 155
con quanto amore e sollievo
vedrebbe l'amico e il parente
per due o tre volte, ancor prima
che la sua ora giungesse, per poi dipartirsi
da questa vita sereno! 160
Quelle ossa frammiste di certo
si son separate gemendo
allorché contro voglia ciascuno
è stato altrove spostato!
Son ossa insensibili, 165
inanimate, e catene
lacci e funi le han strette,
per quel tanto che vissero!
Sono tutte slegate e scomposte?
Uno ce n'è forse intero? 170
 .....
tanto aneliamo e bramiamo,
che nell'aldilà
vera è la vita, ma solo diversa.
 175
 .....
per un tempo che ha inizio e non fine
ed ha nome di eternità.

19.

[A G Ě Z I M]

Mbjidhemi, trima, mbjidhemi bashk,
 po si vëllamëz të zën ndë Pashk.
 Këndonjëmi ëmbël, këndonjëmi mīr,
 japëmi njerzëvet, neve pjaxhīr.
 Këndonjëmi udhavet pa ngār njerī, 5
 pa bënur dëme, lig o keqī.
 Mbero si trima të rī çë jemi
 një mālł te zëmra kanjë m' e kemi;
 po të mbullitur e mbami e qet,
 e zëmra gjegjën, ç' asaj i gjet. 10

Po na ngë stesëmi, ndo se njeriu i tundet gjaku, i dhezet gjiu e, ndo buftonet ndë dritësore, merr vesh e gjegjën një t' ëmbëlore zanje ç' e tundën e të shërtonj zjarrisht e shpitën e të kërkonj të shoh të dashurin nd' atë llojë ndo se këndōn bashkaz me nē. Na shkomi e vemi tuke kënduor e lusëmi njerzit të jën gëzuor me gjith të mirat çë mund na jap e dheu e qielli, si duomi, vrap. Shëndet ju lusëmi, shëndet ju thomi, bukën e verën ju agëzomi të mos ju lër, mos të mangonj, sa ngjatet gjella, sa dheu të rronj. I lusëmi vashavet një dhëndër i but e të martuomevet bil me kustrut çë të m' i rriten si qeperisi t' ūrt, e hjemadhëra si faji e lisi, të mīr, të fōrt, shërbenjētār, sa të ndërronjin guret mbë ār. I lusëmi pjeqëvet një qind vjet harēm t' i shkonjin e me shëndet, e pra të bënjin një t' ëmbël deqe pa një dhëmbin e pa mos një keqe. E nikoqirevet nd' ato fëmila po të duarisnjin kukule e lila rrëgjēnda e t' arēta. Djelmat edhe të bredhën pak, të xēn për tre; nderuom të rriten, të bënjin hjē, të jën të prindvet gaz e harē. Ni çë katundin gjith e kënduom, trimat e vashëzat i agëzuom, nuset e dhëndërrat edhe tēfalëtim, ghanjūnt e djelēmat laudhuom e mbalëtim, u adunarēti[m] se nata u thēll e duan të fjënë njerzit ndë gjēll. Andaj na priremi ndë jonat shpī e lēmi gjithve paq e pushī.	ms: dritusore 15 20 25 30 35 40 45 50
---	---

19.

[AUGURIO]

*Raduniamoci insieme, o giovani,
come fratelli impegnati per la Pasqua.
Cantiamo dolcemente, cantiamo a modo
per deliziare gli altri e noi stessi.
Cantiamo per strada senza infastidire nessuno,* 5

*senza far danni, dispetti o alcun male.
 Come giovani freschi che siamo,
 ognuno di noi coltiva in cuore un amore,
 ma lo teniamo chiuso e silente
 e il cuore lo avverte che ad esso somiglia. 10
 Non è colpa nostra se a qualcuna
 il sangue si smuove, le si accende il petto
 e, se alla finestra si affaccia,
 intende ed ascolta una dolce
 voce che la commuove e con passione la spinge 15
 a sospirare e a cercare
 di accertarsi se canti l'amato
 nel gruppo con noi.
 Noi passiamo cantando
 e auguriamo alla gente che sia lieta 20
 con tutti i beni che possono darci
 cielo e terra, a nostro gusto, all'istante.
 Salute auspichiamo per voi, a voi salute diciamo,
 vi auguriamo che pane e vino
 mai vi lascino, mai vi manchino 25
 per quanto dura la vita ed il mondo.
 Auguriamo alle ragazze un mite fidanzato
 e alle sposate figli ben basati
 che crescano come cipressi,
 intelligenti, gagliardi al pari di faggio e di quercia, 30
 benigni, robusti, laboriosi, capaci
 di cambiare in oro le pietre.
 Auguriamo agli anziani che cento
 anni trascorrano lieti e in salute,
 poi abbiano dolce la morte 35
 senza dolore e alcun male.
 E alle signore delle famiglie auguriamo
 che maneggino bozzoli e monete
 d'argento e d'oro. Ai fanciulli
 che giochino poco, che imparino per tre: 40
 che crescano onesti, si facciano onore
 da essere per i genitori letizia e gioia.
 Ora che abbiamo cantato per tutto il paese,
 dato gli auguri a giovani e ragazze,
 salutato i fidanzati, 45
 lodato ed esaltato adolescenti e fanciulli,
 ci siamo accorti che la notte è inoltrata
 e al mondo la gente vuol dormire.
 Per questo torniamo alle nostre case
 lasciando a tutti pace e riposo. 50*

20.

STORNELLO

da cantare in paese o altrove

*Dove andiamo cantando noi uomini e donne
in modo degno di noi?
Andiamo per i vicinati
e da amici e parenti
e con la lingua sonora 5
salutiamo a modo la gente.
Se risvegliamo un amore,
sia quello un segnale d'affetto.
Dalla via rivolgiamo un saluto
a chi è sveglio e a chi dorme. 10
Se cantiamo bene e ci facciamo onore,
ascoltateci e ponete attenzione.
Se invece vi deludiamo,
tappatevi le orecchie e buonanotte.
Con voi restino il dolce sonno 15
e la salute e la pace felice.
Mai vi tocchi la pena,
mai il pianto ed i guai.
Abbiate una vita buona e lunga
quanto profondo è il mare. 20
Abbiate tanta ricchezza
quanta è la sabbia del lido.
Se ci aprite, entriamo
e balliamo piacevolmente.
Ci divertiamo con garbo, con belle maniere, 25
allegri danziamo.
Stasera che si festeggia il Carnevale
salute a voi nobili,
a voi nobili e signore
e a voi gente di chiesa. 30
Donne e uomini, quanti vi trovate
in questo luogo, siate tutti lieti.
Possiate vivere tanti anni quante foglie
ha il più alto cipresso,
quante gocce d'acqua ha la fontana, 35
quante penne ha il pavone;
e quanti occhi ha la sua coda
tante grazie vi faccia Gesù Cristo
a voi e ai vostri figli
e ai vostri discendenti. 40
Possiate vivere quanto Noè
e come lui piacque al Signore
piacciate anche voi
finché non andrete là dove
con il suo volto egli rende felice 45
per sempre chi ama.*

Zonjës t'ën
ELLENËS GJIK
 Pringjipeshe t' Arbënīs
 prë t' agëzuome të vitit së rī 1870
 Frangjiskandōn Sandori
 dërëgōn këtë
 K Ë N Ë K Ë Z

Qën di Lena, ti je e treta. Shkoi e para si një zjarr: tas u gris, mallkuome vate. Rā je dita edhe ndë varr, moj mbi dhē na la ndonate keq të lārëte, se nga trolli Kriqja e shehur bën e dolli.	5
Ni mbi tij ruhet e shkreta Arbënī. Çë të vëlën se me ëmërin çë ti bëre qiellin mbjove e mbaru dhën? Ndë kurōr ni fjetën vëre, ç' i mëngōn të jët e t'ër, si ato jān te qiella b'ër.	10
Tij si nd' ill të haraksīs ruon e truhet, dhezt' e fōrt, kudo gjëndet Arbënia, e kanosur ka një mōrt gjatullōre, po si ania je luftuome ka gjith ān ndër suvala prej t' e hān.	15 20
Tundu, e miken t' errētīs bëj t' e shohmi ndonj hër, mos nga Bosfori je nxjerr, mbal Arbrīn të mos na rrjër si Harpī, cila të shqerr l'ë sa nget e sa rrëmbën, e njeriu së ja ndëlën.	25
Luonjin shpatat me fuqī, me të doq e t' egër shpīrt, tënët atje, moj kjo bëme pak i prothën, se të mīrt nëng e njohën, e, si ndë lëme mbjedhën grūrt, atena prana dreq e shprishnjin ndë gjith ana.	30 35

Të ndijgonjin po ku rrī mbë vërtet shëndeta e tire e çë lipset po të ngrëhen ndë një gjëll më të fanmire, maj mbë ta së kân të zëhen, se vëllau çë vëllaun vret mīr së sheh te mos një jēt.	40	
Kūr ndë Toskëra e ndë Gheghëra më së t' jën ushtrī e mënita? Kūr të njoh kanjë arbënesh gjuhën e tij, si njihet drita nd' errësīr, e kūr merr vesh një nga jetëri se jo shpata vet mbi dhë gadhnjën ndonata[?]	45	ms : Ghueghëra
Mos të jën rrobij e bjeghëra kân të xën sa mundën fjala, cila shpirtin ëmbëlsōn e je ngrën, e ndë të fala tas të gjithvet e rrëzōn. Karta, llivëre e pindiksī mūn të bënjin kët cjudhī.	50 55	
Jān të shkruomet, po lëngonjin. Kush me stamb trīshūm i bën, po të nisen e të vën përtej dētīt, tuke thën se, si atje, këtu pëllqën të mbarohet zotëria mushkomënde e madheshtia?	60	
Zonj fōrmadhe, të dhuronjin mos ngë do prë më tutje ata vlezër, çë gjëllinjin përtej dētīt, mos i le nd' errësīr e bëj të hinjin ëmbëlisht të xën ndë karta po si Atena u mādhe e Sparta.	65 70	

I puthinj Dorën trīulētisht

21.

*Alla nostra signora
ELENA GJIKÀ
Principessa d'Albania
per l'augurio del nuovo anno 1870
Francesco Antonio Santori
invia questa
CANZONE*

*La terza Elena illustre tu sei.
Come un fuoco la prima passò:
già consunta, sparì maledetta.
Nella fossa calò pure l'altra,
in terra lasciando una fama
immortale, perché riesumò
la santa croce celata.* 5

*Su di te adesso si regge
l'infelice Albania. Che ti vale
se con la gloria acquistata
il cielo hai colmato e la terra?
Aggiungendo la foglia mancante,
completa l'aurea corona,
di quelle che il cielo produce.* 10

*A te, astro fulgente al mattino
guarda e si raccomanda
l'Arbër ovunque si trovi,
minacciato da rischio mortale
incessante, al pari di nave
da marosi all'intorno aggredita, sul punto
di inabissarsi.* 15 20

*Muovi un passo e l'amica dell'oscurantismo
fa che un giorno vediamo,
se non sloggiata dal Bosforo,
almeno non più incumbente sull'Arbër
come arpia, che a brandelli
lascia ciò che le vien sotto mano
e non risparmia nessuno.* 25

*Le nostre spade là cozzano
possenti, con furia selvaggia,
ma poco l'impresa
gli giova, perché non conseguono
prosperità, e come nell'aia radunano
i covoni, le spighe di là senza indugio
per ogni dove disperdono.* 30 35

*Perché intendano dove risieda
davvero la loro salvezza
e cosa gli manchi per ergersi
a più fausto tenore, mai devono
tra loro contendere, perché il fratello
che il fratello suo uccide mai bene
vedrà in questa vita o nell'altra.* 40

*Quando fra toscani e ghoghi avrà fine
ogni guerra e vendetta?
Quando ogni albanese vedrà
nella sua lingua una luce
splendente nel buio e l'uno dall'altro
capirà che al mondo non solo la spada
è foriera di gloria?* 45

*Per non essere più schiavi e oppressi
imparino quanto potente
sia la parola che molce lo spirito
e lo eleva e lo impone
al rispetto di tutti.* 50
*Le lettere, i libri e il pennello potranno
operare il miracolo.* 55

*Ci sono gli scritti, ma languono.
Chi mai con la stampa moltiplica
i libri, onde partano e giungano
oltremare annunciando che pure
da noi qui si auspica
la fine del tetto dominio
e della potenza ottomana?* 60

*Se, augusta signora, non vuoi
che ancora i fratelli più soffrano
viventi nel lido
opposto del mare, non abbandonarli
nel buio e fa che dai libri man mano
apprendano come acquisirono
Atene e Sparta la fama.* 65 70

Le bacio umilissimamente la Mano

Demetrio Camarda pubblicò quest'ode nel suo volume *A Dora d'Istria gli Albanesi*, Tip. Fabbreschi, Livorno 1870.

I testi poetici qui raccolti sono stati rinvenuti in fogli sparsi tra i manoscritti santoriani della Biblioteca Civica di Cosenza.

v. e. = variante espunta dall'autore.

[= *alternativa o aggiunta posta a margine dall'autore*

ms = *manoscritto*